

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Oddělení praxe

Bakalářská práce

**SYSTÉM PÉČE O OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Ehrlichová

Autor práce: Jana Tlapáková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Prezenční

Ročník: Druhý

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

15. března 2014

.....

Děkuji touto cestou Mgr. Magdaleně Ehrlichové za odborné vedení bakalářské práce a cenné rady, mým rodičům za podporu ve studiu a v neposlední řadě příteli za technickou pomoc při psaní této práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM	7
1.1 Vymezení pojmu OZP	7
1.2 Klasifikace vad zraku	8
1.3 Přehled nejčastějších zrakových vad	10
2 SUBJEKTY VĚNUJÍCÍ SE PÉČI O OZP	13
2.1 Funkce rodiny	13
2.2 Odborná pomoc pro OZP	14
2.2.1 Oblast zdravotnictví	15
2.2.2 Oblast vzdělávání	16
2.2.3 Sociální oblast	19
2.2.4 Pracovní oblast	23
3 PŘEHLED ORGANIZACÍ POSKYTUJÍCÍCH ODBORNOU POMOC OZP V ČESKÝCH BUDEJOVICÍCH	25
3.1 Organizace poskytující odbornou pomoc OZP na Českobudějovicku.....	26
3.1.1 SONS – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých v ČR – oblastní pobočka	26
3.1.1.1 Tyflokabinet, o. p. s.	27
3.1.1.2 Tyfloservis, o. p. s.....	30
3.1.2 Středisko rané péče SPRP České Budějovice	32
3.1.3 Mateřská škola pro zrakově postižené	33
3.1.4 Speciálně pedagogické centrum pro zrakově postižené.....	35
3.1.5 Základní škola Máj II	37
3.1.6 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	39
3.1.7 Úřad práce ČR – krajská pobočka v ČB	42
3.1.8 Nemocnice České Budějovice – oční oddělení.....	43
3.1.9 Oční kliniky.....	45
3.2 Souhrnný přehled oblastí odborné pomoci OZP	46
3.3 Přehled oblastí odborné pomoci podle věku.....	49
4 ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM ZKRATEK	55
ABSTRAKT	56
ABSTRACT	57

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je Systém péče o osoby se zrakovým postižením v Českých Budějovicích. Motivací pro výběr tohoto tématu byla odborná praxe v zařízení Tyfloservis, kde jsem se poprvé setkala s lidmi se zrakovým postižením. Během mého působení v tomto zařízení jsem měla možnost blíže poznat problémy a potřeby osob se zrakovým postižením. Jedním z těchto problémů byla absence uceleného přehledu služeb, kterých by mohli lidé s tímto postižením využívat. Tato práce je výsledkem mé snahy tento stav změnit.

Cílem bakalářské práce je podat přehled organizací poskytujících odbornou pomoc v Českých Budějovicích a vyhodnotit, jaké služby jsou zajišťovány v jednotlivých oblastech pomoci. Dále vyhodnotím, jaké věkové kategorie lidí jsou tyto služby poskytovány.

Pro potřeby bakalářské práce budu za systém služeb považovat:

1. nabídku služeb všech odborných subjektů pomoci (oblast sociální, oblast vzdělávání, oblast zdravotnictví a pracovní oblast),
2. poskytování služeb ve všech věkových kategoriích.

K dosažení cíle nejprve v práci uvedu nástin problematiky osob se zrakovým postižením. Dále, pro poskytnutí srovnávacího měřítka, zpracuji souhrnný pohled na oblast subjektů věnujících se péči o zrakově postižené. Stěžejní pak bude sestavení samotného přehledu zařízení v Českých Budějovicích. Skutečnosti zjištěné během sestavování pak porovnáám se zpracovaným přehledem oblastí subjektů.

Bakalářská práce je rozdělena na tři hlavní části. V první je postupně charakterizováno zrakové postižení, přiblížena klasifikace a uveden krátký výčet nejčastějších zrakových vad. Druhá kapitola je zaměřena na subjekty věnující se péči o osoby se zrakovým postižením. Popisuje funkci rodiny a odbornou pomoc osobám se zrakovým postižením. Odborná pomoc je dále rozčleněna do oblastí zdravotnictví, vzdělávání, pracovní a sociální. Poslední kapitola obsahuje podstatu této práce, kterou je přehled organizací poskytujících odbornou pomoc pro osoby se zrakovým postižením v Českých Budějovicích. Součástí přehledu je i vyhodnocení nabídky služeb na základě jednotlivých oblastí péče.

V bakalářské práci používám jako hlavní zdroj informací knihu Oftalmopedie od Petry Hamadové, Ley Květoňové a Zity Novákové. Dále je pak čerpáno z knih Tyflopédie – andragogika od Libuše Ludíkové a Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením od Dity Finkové. V oblasti práva jsou použity informace ze zákonů o zaměstnanosti a sociálních službách. Informace potřebné pro sestavení samotného přehledu zařízení jsem získala z různých zdrojů, jako jsou například výroční zprávy, webové prezentace a Průvodce sociální oblastí města České Budějovice. Nejdůležitější v získávání informací však byly přímé kontakty s pracovníky jednotlivých zařízení, zkušenosti nasbírané během odborné praxe a rozhovory s OZP, kteří byli uživateli zkoumaných zařízení.

1 OSOBY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

V této kapitole vymezím pojem osoba se zrakovým postižením (dále jen OZP). Přiblížím různé pohledy na klasifikaci OZP a nastíním základní okruhy této problematiky. Pro lepší uvedení do kontextu uvedu v závěru přehled nejčastějších zrakových vad a onemocnění.

Lidé pomocí zraku přijímají většinu informací, proto je důležitým zdrojem získávání znalostí, utváření dovedností a návyků. V případě zrakového postižení je pak důležité vytvářet podmínky pro všestranný rozvoj osobnosti pomocí služeb, které se snaží jedinci pomoci vyrovnat se s postižením a uspokojovat jeho potřeby.

1.1 Vymezení pojmu OZP

Jedná se o jedince, který má sníženou funkci nebo úplnou ztrátu zraku a to mu ztěžuje zařadit se do běžné společnosti. Zrakové postižení komplexně ovlivňuje osobnost. Nejen že postižení omezuje vykonávání některých běžných činností (např. řízení vozidla, nakupování), ale promítá se i do psychické stránky jedince, do rodinných vztahů a možností pracovního a společenského uplatnění.¹

Definice podle WHO: „osoba se zrakovým postižením je ta, která má postižení zrakových funkcí trvajících i po medicínské léčbě anebo po korigování standardní refrakční vady a má zrakovou ostrost horší než 0,3 (6/18) až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno pod 10 stupňů při centrální fixaci, přitom tato osoba užívá nebo je potenciálně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činnosti.“²

¹ Srov. LUDÍKOVÁ L. a kol. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením*. s. 7.

² FINKOVÁ, D. a kol. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením*. kap.2.2.1.

„K postižení může dojít poškozením některých částí zrakového orgánu, které jsou celkem tři:

1. receptor (zevní oko)
2. dráha spojující oko s centrem - oční nerv
3. zrakové centrum v mozku.“³

V každé oblasti může dojít k postižení následkem oční choroby, vrozené vady nebo mechanického poškození. Během něj je narušena schopnost zrakově vnímat, popřípadě rozlišovat a představovat si prostředí.⁴

1.2 Klasifikace vad zraku

Zrakové postižení se dělí podle celé řady kritérií. Nejrozšířenějším kritériem je stupeň zrakového postižení. Ten je určen na základě zrakové ostrosti, označované též jako Vizus. Určení zrakové ostrosti je založeno na srovnání vzdálenosti, z jaké postižený a zdravý jedinec přečte totéž písmeno. Výsledná hodnota se udává ve zlomku, kde první číslo udává vzdálenost postiženého jedince a druhá hodnota pak vzdálenost zdravého zraku. (U zdravého oka je tedy např.: 6/6).⁵

Podle existujících rozdělení⁶ pak rozlišujeme závažnost v těchto kategoriích:

- kategorie 1: střední slabozrakost;
- kategorie 2: silná slabozrakost;
- kategorie 3: těžce slabý zrak;
- kategorie 4: praktická nevidomost;
- kategorie 5: úplná nevidomost.

Další možností dělení vad zraku je rozlišování na základě **doby vzniku**. Proto lze tedy zrakové vady rozdělit na **vrozené** a **získané** v průběhu života.⁷

Vrozené vady se vztahují především k období při početí, před porodem dítěte a krátce po něm. K příčinám vývojových poruch patří exogenní a endogenní (dědičné) vlivy. Do exogenních vlivů řadíme mechanické, fyzikální a chemické, ale i například zdravotní stav matky. Ty mohou způsobovat šedý zákal. Endogenní příčiny tvoří

³ Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *O zrakových vadách* [online]. 2013 [cit. 2013-08-30]. Dostupné na WWW: <http://www.sons.cz/kdojezp.php>.

⁴ Srov. tamtéž.

⁵ Srov. tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ Srov. tamtéž.

asi 20% vrozených vad. Řadíme sem těžkou krátkozrakost, vrozený šedý zákal, vrozený glaukom (zelený zákal) a další.⁸

Získané vady v průběhu života mohou vzniknout důsledkem nemoci jako je tuberkulóza, roztroušená skleróza, revmatická onemocnění nebo úrazem.⁹

V případě vrozeného zrakového postižení nebo jeho existence od raného dětství může dojít k negativnímu ovlivnění jedince. To se projevuje především v oblasti utváření představ a pojmů, v kvalitě řeči i na abstraktním myšlení. Díky poškozeným zrakovým vjemům má jedinec často i problém s rozvojem pohybu, se schopností orientace v interiéru i exteriéru, což se obzvláště podepisuje na rozvoji komunikace a vytváření sociálních vztahů. S postupujícím věkem, ve kterém k postižení dojde, je nepříznivý dopad na jedince menší.¹⁰

Pro určení co nejlepší možné rehabilitace dělíme vady dle **rozsahu**. Rozlišujeme, zda došlo pouze k oslabení výkonu, či zda je zasažen částečně nebo úplně zrakový orgán.¹¹

- „*orgánové poruchy na základě snížení nebo nevyvinutí zrakového ústrojí (oko, dráhy, centrum); řadíme sem slabozrakost, zbytky zraku, nevidomost, kombinované vady;*
- *funkční vady tzn. poruchy binokulárního vidění; patří sem tupozrakost, šilhavost.*“¹²

Klasifikace podle těchto rozdělení často vyžaduje spolupráci odborníků - lékaře, zrakového terapeuta a sociálního pracovníka, který může posoudit zrakové funkce v praxi. Správná klasifikace je důležitá pro poskytnutí vhodných služeb, k určení nejdůležitějších potřeb a k nalezení možných řešení (s využitím zraku nebo za pomoci jiných smyslů).¹³

⁸ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. s. 24, 25.

⁹ Srov. tamtéž.

¹⁰ Srov. MORAVCOVÁ, D. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem*. s. 36.

¹¹ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 36.

¹² Štréblová, M. *Poznáváme svět se zrakovým postižením*. s. 24.

¹³ Srov. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *O zrakových vadách* [online]. 2013 [cit. 2013-08-30]. Dostupné na WWW: <http://www.sons.cz/kdojezp.php>.

1.3 Přehled nejčastějších zrakových vad

Pro lepší porozumění zrakového postižení je důležité pochopit podstatu problémů, které OZP mají. Jejich společným jmenovatelem je samotné zrakové postižení. Níže proto uvádím krátký výčet nejčastějších poruch a onemocnění zraku.

Poruchy binokulárního vidění¹⁴

Jedná se o šilhavost a tupozrakost. Šilhavost (strabismus) je porucha, při které jedno oko postiženého nezachovává stejnou rovinu pohledu s okem druhým. Důvodem k tomu může být například snížená ostrost odchylovajícího se oka. V tomto případě lze šilhavost částečně či úplně korigovat pomocí brýlové korekce.

V případě, že je snížená ostrost oka způsobena nedokonale fungující částí mozku zodpovědného za ostření, jedná se o tzv. tupozrakost (amblyopii). Tato porucha již není napravitelná za použití brýlí.

V obou případech má jedinec zpravidla problémy s vnímáním prostoru a s koordinací oko-ruka.

Refrakční vady¹⁵

Mezi typické refrakční vady patří krátkozrakost, dalekozrakost a astigmatismus. Tyto vady se mohou vyskytnout samostatně, ale i jako druhotná součást jiných očních komplikací.

Jako ilustrační případ refrakčních vad uvedu těžkou krátkozrakost (myopia gravis). Ta se může projevit již u dětí v předškolním věku. Příčiny pro ni bývají vrozené, nejčastěji získané dědičně. V komplikovaných případech může vést od výrazného zhoršení zrakové ostrosti až ke zmenšení zorného pole nebo po degeneraci sítnice a k jejímu odchlípení. V těchto případech jsou pak jedinci nuceni vyhýbat se aktivitám, u kterých hrozí riziko odchlípnutí, například těžší fyzická námaha, sport apod.

Retinopatie nedonošených (ROP)¹⁶

Jak název napovídá, jedná se o postižení předčasně narozených dětí, které musí být umístěny v inkubátoru s vysokým přívodem kyslíku. V tomto období nemají děti

¹⁴ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 26.

¹⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁶ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 27.

plně vyvinutou cévní síť sítnice a může se objevit krvácení. Při jeho hojení vzniká vazivo, které může způsobit odchlípnutí sítnice, což má za následek ztrátu vidění. Závažnost ROP se rozlišuje v celkem pěti stupních, od lehké slabozrakosti až po totální slepotu.

Sítnicová degenerace¹⁷

Jedná se o vrozené onemocnění postihující sítnici. Začíná se projevovat v průběhu dětství či dospívání šeroslepostí. S průběhem věku se příznaky zhoršují. Dochází k zužování zorného pole až k trubcovému vidění a v dospělosti se dostaví pokles centrálního vidění. Z hlediska klasifikace zraku tak nejprve přichází slabozrakost, později praktická nevidomost, v dospělosti pak nevidomost úplná.

Nejnámější postižení v této kategorii je pigmentová degenerace sítnice. Jedná se o dědičné onemocnění, na které v současné době neexistuje léčba.

Atrofie zrakového nervu¹⁸

Jedná se o postižení, které je nejčastěji doprovodným jevem úrazu, intoxikace organismu, zánětlivého onemocnění či tumoru. Příčinou výskytu může být i dědičnost. Projevuje se degenerací zrakového nervu. Důsledkem je úbytek vidění, barvocitu a světelné percepce.

Vrozený šedý zákal¹⁹

Při vrozeném šedém zákalu dochází k zakalení oční čočky. Díky tomu je výrazně omezeno množství světla, které může dopadnout na sítnici. To má za následek sníženou zrakovou ostrost, především do dálky. Samotné vidění je pak mlhavě zakalené. Jedinou léčbou je operativní zákrok, při kterém se nahrazuje zakalená čočka čočkou umělou.

Vrozený zelený zákal²⁰

Zelený zákal je poškození cévní výživy zrakového nervu, které je způsobeno zvýšeným nitroočním tlakem. Nesprávně prokrvené nervy nejsou schopny dodat dostatečné informace pro správnou zrakovou ostrost a často dochází i ke ztrátě

¹⁷ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 26, 27.

¹⁸ Srov. Tamtéž s. 28.

¹⁹ Srov. Neviditelná výstava: Praha. [online]. [cit. 2013-09-09]. Dostupné na WWW: <http://neviditelna.cz/>.

²⁰ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 29.

periferního vidění. Léčba je možná chirurgicky, zákrok se ovšem musí periodicky opakovat. Nebo pomocí léků, které však mají menší účinnost než chirurgický zákrok.

Albinismus²¹

Jde o vrozené postižení, které zasahuje kromě očí často i tělo. Jedná se o nedostatek melaninu, který se u očí projevuje absencí pigmentu. Ve vážnějších případech dochází kvůli nevyvinutí žluté skvrny ke snížení zrakové ostrosti či šilhavosti.

²¹ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 30.

2 SUBJEKTY VĚNUJÍCÍ SE PÉČI O OZP

Život OZP by byl bez pomoci společnosti často velmi problematický. Důležitou funkci zastává rodina, která může poskytnout pomoc a podporu především z dlouhodobého hlediska. Vedle rodiny pomoc poskytují také neziskové organizace či dobrovolníci a stát. Tato kapitola je věnována jak rodině, tak přiblížení specifické nabídky služeb v rámci jednotlivých oblastí. Práce se soustředí pouze na ty, které se týkají OZP, ostatní oblasti, které se týkají celé společnosti, jsou záměrně vynechány.

2.1 Funkce rodiny

Problematika postižení se týká nejen daného jedince, ale také jeho blízkého okolí. Mezi nejvíce zasažené zpravidla patří rodiče, sourozenci a další členové rodiny.²² „Rodina je prvním společenstvím, do kterého jedinec na dlouhou dobu vstupuje, a působení s rodinou je od počátku vzájemné.“²³ Důležitým faktorem, ovlivňujícím postiženého jedince i jeho okolí, je doba vzniku postižení. To můžeme dělit do dvou kategorií. Do první řadíme postižení, které existuje již od narození, nebo které se projevilo v časném dětství. Postižení, které vzniklo v průběhu života, (nejčastěji v produktivním věku) pak řadíme do kategorie druhé.²⁴

Postižení v první kategorii jsou komplikovanější, protože nastávající rodiče zpravidla očekávají narození zdravého potomka. V případě, že se tak nestane, musí se rodina vyrovnat s větší zátěží jak ekonomickou, tak psychickou. Ta může pocházet z nadějí, které do dítěte vkládali a které nemůže naplnit. Rodiče také mohou připisovat vinu postižení dítěte sami sobě, mohou mít obavy o jeho budoucnost a případně i obavy z reakce společnosti jako celku. Dokud je dítě malé, dotýká se tato problematika hlavně rodičů (a případně zbytku rodiny). Se začátkem školního věku začnou OZP tyto problémy vnímat výrazněji. Vyvrcholení těchto problémů probíhá nejčastěji v období puberty. To je zapříčiněno zvýšenou socializací a fyzickými projevy, které jsou pro dospívání typické.²⁵

Při vzniku postižení během života (úrazem, chronickou nemocí) reaguje každý jedinec individuálně. Navzdory tomu se reakce řídí stejným schématem jako na jiné

²² Srov. VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*, s. 148.

²³ HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 64.

²⁴ Srov. VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace*, s. 148.

²⁵ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. s. 59, 60.

náročné životní situace. Reakce na tyto situace probíhají od počátečního šoku přes depresi, popření reality, regresi a „smlouvání“ až po přijetí reality. To klade velké nároky na jedince, který se s tím musí v první řadě vyrovnávat sám. Pokud je to možné, hledá člověk oporu v rodině. Péče, pochopení a podpora rodiny mohou být pro jedince základním stavebním kamenem pro vyrovnání se s nově vzniklou situací.²⁶ Vedle rodiny existují i terapeutické metody, tzv. přístupy krizové intervence, které mají pomoci v náročných životních situacích. Tyto metody pomáhají jedinci a jeho rodině „překonat těžké období náhlého postižení a ovlivnit popisované reakce.“²⁷

OZP potřebuje lásku a jistotu, které mu může poskytnout jenom přijetí jeho okolím. Ta je důležitá především z dlouhodobého hlediska a nelze ji plně nahradit krizovou intervencí. To se také odráží ve složení poskytovatelů pomoci zrakově postiženým, kde jsou nejčastěji zastoupeni jejich blízcí.²⁸ V praxi se ale míra přijetí jednotlivými členy může různit, od úplného přijetí člena až po otevřené zavrhování.²⁹ Primární úlohou rodiny by mělo být poskytnutí podmínek pro budoucí vývoj postiženého jedince a vedení k samostatnosti. I v případě přijetí rodinou může ale dojít k okrajovým případům, jak se okolí jedince vyrovnává s jeho postižením. V odborné terminologii jsou tyto případy označovány jako akceptance a nonakceptance. První značí plné přijetí postižení, kterého se v praxi dosahuje obtížně. Problémem se může stát, když se rozvine až do míry poškozující zdravý rozvoj jedince. Vše je omlouváno postižením a je na něj pohlíženo jako na neschopného fungovat bez cizí pomoci. Na opačném kraji spektra pak leží nonakceptance, kdy okolí ignoruje existenci postižení a klade na postiženého stejně náročné požadavky jako na zdravého jedince.³⁰

2.2 Odborná pomoc pro OZP

V České republice existuje ucelený systém služeb, který by měl zrakově postiženému jedinci umožňovat být v maximální míře samostatný a soběstačný. Tento

²⁶ Srov. VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace*. s. 149, 150

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 77-79.

²⁹ Srov. VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace*. s. 64.

³⁰ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 78-80.

system zahrnuje různá opatření, činnosti a postupy³¹ „k zajištění uspokojení potřeb osob se zrakovým postižením, včetně lékařské péče a možnosti vzdělávání.“³²

OZP se pokládá za aktivního spolutvůrce, který se podílí na výběru a tvorbě koncepce komplexních služeb. Podle potřeby si pak může OZP vybrat z nabídky ty služby, které potřebuje právě nyní či bude potřebovat pro další rozvoj. Tyto služby jsou koncipovány jako celek, poskytující podporu a péči OZP po celou dobu jejich života.³³ „Na realizaci těchto služeb se podílí řada organizací, které spadají pod kompetence nejen různých ministerstev, ale i jiných, např. nestátních institucí.“³⁴

2.2.1 Oblast zdravotnictví

Tato oblast je spravována ministerstvem zdravotnictví. Zrakové postižení spadá z lékařského hlediska především do oboru oftalmologie. Služby se soustředí především na prevenci a můžeme je rozdělit do tří hlavních skupin. Primární prevence se snaží předcházet samotnému onemocnění. Sekundární prevence pomáhá včas odhalovat a léčit již vzniklé onemocnění. Terciární prevence je zaměřena na minimalizaci následků způsobených onemocněním.³⁵

Primární preventivní péče začíná již před samotným těhotenstvím matky. Jejím cílem je minimalizovat vliv dědičných a jiných faktorů, které by mohly negativně ovlivnit vývoj plodu. V průběhu těhotenství pokračuje pravidelnými gynekologickými prohlídkami a případným sledováním rizikových těhotenství. Ty mohou nastat z různých příčin, např. těžká zraková postižení rodičů, alergie, HIV, umělá oplodnění atd. Po narození je prevence zajištěna klasickými preventivními prohlídkami u pediatra až do doby raného a předškolního věku dítěte.³⁶

Sekundární preventivní péči zpravidla poskytuje oftalmolog – oční lékař. Ten je schopen komplexně zkontrolovat oko, diagnostikovat závažnější oční choroby a léčit je. Vystavuje také předpis na brýle.

³¹ Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopédie – Andragogika*, s. 17.

³² FINKOVÁ, D. a kol. *Úvod do speciální pedagogiky*. kap.7.

³³ Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopédie – Andragogika*, s. 17.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Srov. Tamtéž. s. 18.

³⁶ Srov. FINKOVÁ, D. a kol. *Úvod do speciální pedagogiky*. kap.7.1.

Oční vyšetření odhalí především možné zrakové vady a další potenciální problémy týkající se očí, jako je například počínající šedý zákal. Lze tak včas diagnostikovat oční vadu a zahájit léčbu.³⁷

Další možnost péče poskytují zrakoví terapeuti prostřednictvím zrakové terapie. Jde o soubor cvičení a speciálních metod podporujících rozvoj a využití stávajícího zrakového potenciálu s využitím rehabilitačních a kompenzačních pomůcek. Tato péče spočívá ve:³⁸

- 1) *„Funkčním vyšetřením zraku – provádí se prostřednictvím speciálních diagnostických materiálů, které nejsou v běžných ordinacích dostupné např.: speciální nízkokontrastní testy pro děti a osoby s kombinovaným postižením nebo testy sledujícími vizuomotorickou koordinaci, prostorové vztahy, odhad tvarů, schopnost rozpoznávat obličeje a dalšími.“³⁹*
- 2) *„Zrakové stimulaci a zrakovém výcviku - podle věku, diagnózy, úrovně rozvoje zrakových funkcí a z nich vyplývajících dovedností využívat zrak k příjmu informací.“⁴⁰*

V rámci terciární prevence probíhá rehabilitace zraku. Jejím účelem je naučit efektivně využívat zbytky zraku i osoby s těžkým zrakovým postižením. K tomu pomáhá výběr vhodných optických i neoptických pomůcek, jako je například osvětlení. Zlepšení zraku jedince díky zrakové rehabilitaci může mít pozitivní dopad na jeho schopnosti a tím rovněž i na kvalitu jeho života.⁴¹

2.2.2 Oblast vzdělávání

Tuto oblast zajišťuje Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Vzdělávání žáků v České republice je obecně upraveno zákonem „č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).“ Vzdělávání

³⁷ Srov. Vše o vyšetření zraku. *Optika Koncandová* [online]. 2014 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.optikakoncandova.cz/rady-a-navody/vse-o-vysetreni-zraku.html>.

³⁸ Srov. Profese zrakový terapeut. *Asociace zrakových terapeutů* [online]. 2012 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.iazt.cz/publikace_download/Profesezrakovyterapeut.pdf.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Srov. Tyfloservis: Rehabilitace nevidomých a slabozrakých. [online]. 2011 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.tyfloservis.cz/>.

dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami je pak zakotveno v §16 tohoto zákona následovně:⁴²

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění.

Vzdělávání pro OZP je určeno dětem od věku tří let, kdy mohou začít chodit do mateřských škol. Tyto služby pokračují dále na základních školách. V následujících etapách života mohou žáci pokračovat na středních, vyšších odborných a vysokých školách.⁴³

Předškolní vzdělávání

Dítě předškolního věku se zrakovým postižením může docházet do mateřské školy pro zrakově postižené, speciální třídy při běžné mateřské škole či do běžné mateřské školy⁴⁴. Předškolní vzdělávání je nejvhodnější čas pro integraci zrakově postiženého dítěte. Během tohoto období totiž dochází k formování charakterových a osobnostních vlastností dítěte. Někteří rodiče však v tomto věku svého dítěte raději volí speciální mateřské školy.⁴⁵ Důvodem k této volbě může být míra zrakového postižení či individuální schopnosti dítěte.

Vzdělávání na základní škole

Problematika vzdělávání žáků se zrakovým postižením je komplexní úloha. Dítě v tomto věku potřebuje kvůli svému postižení speciální přístup i podporu ve vzdělávání.

Jednou z možností, které může žák využít, je možnost integrace do běžné školy. Ta je většinou poskytována v součinnosti se speciálněpedagogickým centrem.

⁴² Srov. FINKOVÁ, D. a kol. *Úvod do speciální pedagogiky*. kap.7.3.

⁴³ Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopedie – andragogika*. s. 19.

⁴⁴ Srov. Vyhláška MŠMT č.73/2005 Sb., ve znění k platnému k 1. 1. 2014.

⁴⁵ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 97.

Při integraci žáka se zdravotním postižením do běžné základní školy se ředitel školy, který o přijetí rozhoduje se souhlasem zákonného zástupce dítěte, řídí vyhláškou MŠMT ČR č.73/2005Sb. školského zákona. Pro žáka/studenta je vypracován individuální vzdělávací plán, který je dvakrát ročně vyhodnocován. Vzhledem k potřebám žáků a studentů s postižením zraku jsou v procesu edukace i v integrovaném vzdělávání zařazeny předměty speciální péče.⁴⁶

Druhou možností je umístění ve speciální škole pro zrakově postižené. Ta má speciální učební plány, které nabízejí zvláštní podporu žáků se zrakovým postižením. Jedná se například o předměty prostorové orientace, zrakové stimulace či předměty psaní a práce na počítači.⁴⁷

Profesní příprava na střední škole

Žák se zrakovým postižením může po ukončení základní školy studovat na běžné střední škole nebo na střední škole pro zrakově postižené. Obdobně jako na základním stupni poskytují speciální školy vybavení pro výuku studentů s vadami zraku a pedagogy, kteří jsou způsobilí pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Nabídka středních škol je ovlivňována bez přímého zásahu státu a přizpůsobuje se tak zájmu, počtu studentů a trhu práce.⁴⁸

Vzdělávání na vysokých školách

Studenti se zrakovým postižením dnes běžně studují na vysokých školách. Nemusí jim přitom být vyhrazeny speciální třídy, ale jsou jim umožněny podmínky pro studium přímo na jednotlivých fakultách a katedrách například díky asistentům.⁴⁹

Speciálně pedagogická centra

Rodičům jedinců se zdravotním postižením by měla s výběrem vzdělávání pomáhat Speciálně pedagogická centra (dále jen SPC), která se řadí do školských poradenských zařízení.⁵⁰ Cílovou skupinou SPC jsou především žáci ve věku od 3 do 19 let. Práce s nimi je rozdělena podle druhu jejich zdravotního postižení. Poskytnutí komplexní

⁴⁶ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 99-101.

⁴⁷ Srov. tamtéž.

⁴⁸ Srov. tamtéž. s. 102.

⁴⁹ Srov. HAMADOVÁ, P. a kol. *Oftalmopedie*. s. 103.

⁵⁰ Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopedie – andragogika*. s. 19.

pomoci zajišťují týmy pracovníků složené z psychologů, speciálních pedagogů a sociálních pracovníků.⁵¹

Cílem SPC není pouze poskytování poradenských služeb. Mezi další nabízenou péčí pro klienty se zdravotním postižením patří speciálně pedagogická a psychologická péče. Dále pak pomáhají s pedagogickou a sociální integrací. Konají tak ve spolupráci s rodinou, školami, školskými poradenskými zařízeními a dalšími odborníky.⁵²

2.2.3 Sociální oblast

„V ČR zastřešuje činnost v této oblasti Ministerstvo práce a sociálních věcí. Státem realizovaná sociální politika je rozdělena do tří pilířů.

- *důchodové pojištění (dávky invalidních důchodů);*
- *sociální podpora (dávky státní sociální podpory);*
- *sociální pomoc (někdy též sociální péče – sociální dávky a sociální služby).“⁵³*

Nabídka sociálních služeb je daná konkrétní sociální politikou. Služby by měly poskytnout dostatečnou podporu a pomoc lidem s postižením, kteří se ocitli ve složité životní situaci.⁵⁴

OZP a jejich rodinám je ze zákona⁵⁵ umožněno získat řadu finančních dávek. Ty jsou určeny na úhradu výdajů, které má postižená osoba (popřípadě její rodina) na péči, náklady na dopravu, průvodce a řadu dalších potřeb. V některých případech jsou náklady hrazeny v plné míře, u jiných pak pouze formou částečného příspěvku.⁵⁶ MPSV se také zabývá podporou zaměstnanosti (zákon o zaměstnanosti), kterou zmíním v kapitole 2.2.4.

„Sociální služby pro OZP se odvíjejí od společenského chápání lidských potřeb a od konkrétní sociální politiky určitého státu.“⁵⁷ OZP mají tytéž potřeby jako ostatní lidé, jak je popisuje např. známá Maslowova hierarchie potřeb člověka, která je výstižným modelem potřeb každého člověka. Může ovšem nastat situace, kdy jedinec

⁵¹ Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopedie – andragogika*. s. 19.

⁵² Srov. Metodický portál: Inspirace a zkušenosti učitelů. *Speciálně pedagogické centrum* [online]. 2012 [cit. 2013-10-06]. Dostupné na WWW: http://rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Speciálně_pedagogické_centrum.

⁵³ MICHALÍK, J. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. s. 306.

⁵⁴ Srov. NOVOSAD, L. a NOVOSADOVÁ, M. *Ucelená rehabilitace lidí se zdravotním zejména somatickým postižením*. s. 21.

⁵⁵ Zákon o státní sociální podpoře 117/1995 Sb., ve znění platném k 1. 1. 2014

⁵⁶ Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopedie – andragogika*. s. 19.

⁵⁷ NOVOSAD, L. a NOVOSADOVÁ, M. *Ucelená rehabilitace*. s. 22.

pro své funkční nebo orgánové postižení či poruchu nemůže některé z těchto významných lidských potřeb realizovat obvyklým způsobem. Znamená to, že člověk s jakýmkoliv zdravotním znevýhodněním může v individuální míře potřebovat určitou pomoc, podporu či kompenzaci při uspokojování samozřejmých lidských potřeb.⁵⁸

Sociální služby

OZP může využívat tři typy sociálních služeb. Těmi jsou sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.⁵⁹

Zákonem jsou tyto služby definovány následovně.⁶⁰

Sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.

Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost. Cílem je umožnit jim v co nejvyšší možné míře zapojení se do běžného života společnosti. A v některých případech, kdy toto neumožňuje jejich zdravotní stav, jde o zajištění důstojného prostředí a zacházení.

Níže uvádím služby sociální péče, o které jeví OZP největší zájem.

Osobní asistence je služba určená pro osoby, které mají z důvodu věku, chronického onemocnění či zdravotního postižení menší míru soběstačnosti. Osobní asistence pro tyto jedince představuje pomoc další fyzické osoby. Ta je poskytována při běžných činnostech, bez časového omezení a zpravidla v sociálním prostředí postižené osoby.⁶¹

Pečovatelská služba je omezenější obdobou osobní asistence. Cílová skupina zůstává, ale služba může být poskytována i jako ambulantní. Navíc je služba poskytována ve vymezeném čase, zpravidla v zařízení poskytujícím službu (pokud je poskytována ambulantně) nebo v domácnosti jedince (v případě terénní možnosti).

⁵⁸ Srov. NOVOSAD, L. a NOVOSADOVÁ, M. *Ucelená rehabilitace*. s. 23.

⁵⁹ Srov. MICHALÍK, J. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. s. 307, 308.

⁶⁰ Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 1. 2014.

⁶¹ Srov. Tamtéž.

Dalším rozdílem mezi osobní asistencí a pečovatelskou službou je rozsah pomoci, který může být omezen na vyjmenované služby.⁶²

Tísňová péče je terénní služba. Sestává se z nepřetržité možnosti pro postižené jedince dálkově komunikovat (například hlasově či elektronicky) s operátorem tísňové péče. Zamýšlenou cílovou skupinou jsou osoby s vysokým rizikem ohrožení života z důvodu jejich zdravotního stavu nebo omezení způsobeného postižením.⁶³

Průvodcovské a předčitatelské služby mohou být obdobně jako pečovatelská služba poskytovány jako terénní i jako ambulantní. Jsou určeny osobám, u kterých je omezena míra orientace nebo možnost komunikace, například z důvodu věku nebo zdravotního postižení. Tyto služby pomáhají takto postiženým jedincům osobně si vyřídit vlastní záležitosti. V praxi bývají tyto služby poskytovány jako součást dalších služeb.⁶⁴

Podpora samostatného bydlení je terénní službou pro osoby se sníženou soběstačností. V jejím rámci je jim umožněno bydlení za pomoci další fyzické osoby. Postižení jedinci se mohou do této situace dostat například kvůli následkům zdravotního postižení, chronického onemocnění, ale i kvůli duševnímu onemocnění.⁶⁵

Odlehčovací služby jsou určeny pro osoby se sníženou soběstačností. Ta může být způsobena obdobnými důvody jako u výše uvedených služeb. Odlehčovací služby mohou být poskytovány jako terénní, ambulantní nebo pobytové služby. Cílem služby je umožnit osobě, která za normálních okolností pečuje o postiženého jedince, potřebný odpočinek.⁶⁶

V *centrech denních služeb a denních stacionářích* jsou ambulantně poskytovány služby jedincům se sníženou soběstačností formou pomoci další fyzické osoby. Podobně jako u pečovatelské služby může být důvodem snížení samostatnosti například věk, chronické onemocnění nebo zdravotní postižení.⁶⁷

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života

⁶² Srov. Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 1. 2014.

⁶³ Srov. Tamtéž.

⁶⁴ Srov. Tamtéž.

⁶⁵ Srov. Tamtéž.

⁶⁶ Srov. Tamtéž.

⁶⁷ Srov. Tamtéž.

vedoucí ke konfliktu se společnostmi, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.⁶⁸

Mezi služby sociální prevence řadíme následující:

Raná péče je poskytována dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let. Může být poskytována jako terénní, popřípadě jako ambulantní služba. Služby jsou cílené na zdravotně postižené jedince, nebo na jedince, jejichž vývoj může být v ohrožení díky nepříznivé sociální situaci. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.⁶⁹

Tlumočnické služby mohou být obdobně jako raná péče poskytovány ambulantně nebo terénně. Jsou určeny pro osoby s poruchami komunikace. K těmto poruchám nejčastěji dochází při smyslovém postižení, které omezuje prostředky pro běžnou komunikaci s okolím.⁷⁰

Sociálně aktivizační služby jsou určeny pro osoby v důchodovém věku nebo pro osoby se zdravotním postižením, u kterých existuje riziko, že dojde k sociálnímu vyloučení.⁷¹

Sociálně terapeutické dílny jsou určeny pro osoby, pro které není možné najít umístění na otevřeném ani na chráněném trhu práce. Nejčastějším důvodem, proč osoby nelze umístit, je jejich snížená soběstačnost. Sociálně terapeutické dílny se snaží tento nedostatek odstranit dlouhodobým a pravidelným zdokonalováním pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.⁷²

Sociální rehabilitace je soubor vzájemně propojených činností, jejichž účelem je dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti jedince. Prostředkem k tomuto cíli je rozvoj specifických schopností a dovedností jedince, posilování návyků a nácvik běžných výkonů nezbytných pro samostatný život. Během toho je kladen maximální důraz na alternativní využití zachovaných schopností a možností. Sociální rehabilitace

⁶⁸ Srov. Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 1. 2014.

⁶⁹ Srov. Tamtéž.

⁷⁰ Srov. Tamtéž.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

⁷² Srov. Tamtéž.

může být poskytována jako terénní i ambulantní služba, popřípadě jako pobytová služba v rámci center sociálně rehabilitačních služeb.⁷³

Výše uvedené služby mohou být poskytovány v pobytové, ambulantní a terénní formě.⁷⁴

Kromě státem zajišťovaných služeb existují i neziskové organizace zaměřené na pomoc zrakově postiženým. Jimi nabízené služby jsou založeny především na poptávce osob zrakově postižených a jejich rodin.⁷⁵

2.2.4 Pracovní oblast

Lidem se zrakovým postižením je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. Ta je zajišťována Ministerstvem práce a sociálních věcí prostřednictvím pracovní rehabilitace. V pracovní rehabilitaci (dále jen PR) jde především o získání pracovních návyků a zaměstnávání OZP. Hlavním posláním je naučit se samostatnosti v běžném životě.⁷⁶

PR upravuje zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (dále jen „zákon o zaměstnanosti“). Ten definuje PR - (§ 69), *„jako souvislou činnost zaměřenou na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky úřadu práce a hradí náklady s ní spojené.“*⁷⁷

PR zabezpečuje krajská pobočka úřadu práce. Vykonává zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Dále pak poskytuje teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Úřad práce tak jedná ve spolupráci s osobou se zdravotním postižením. Obě zúčastněné strany společně sestaví individuální plán pracovní rehabilitace s ohledem na její zdravotní způsobilost a na situaci na trhu práce. PR může probíhat ve spolupráci

⁷³ Srov. Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 1. 2014.

⁷⁴ Srov. Tamtéž.

⁷⁵ Srov. FINKOVÁ, D. a kol. *Úvod do speciální pedagogiky*. kap.7.4.

⁷⁶ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí: Zdravotní postižení. [online]. 2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné na WWW: <http://mpsv.cz/cs/8>.

⁷⁷ Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění platném k 1. 1. 2014.

s pracovně rehabilitačními středisky nebo může úřad na základě písemné dohody pověřit zabezpečením pracovní rehabilitace jinou právnickou nebo fyzickou osobu.⁷⁸

Z hlediska legislativy se pro účely zaměstnávání rozlišují OZP následovně:

„*Osobami se zdravotním postižením jsou fyzické osoby, které jsou:*

- a. *orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními ve třetím stupni,*
- b. *orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v prvním nebo druhém stupni.*“⁷⁹

Zákon o zaměstnanosti dále ukládá povinnost zaměstnávat OZP. V případě, že má zaměstnavatel více než 25 zaměstnanců, je povinen zaměstnat 4% lidí s postižením. Zákon umožňuje se tomuto nařízení legálně vyhnout, a to dvojitým způsobem:

- a) odběrem výrobků a služeb z chráněných dílen
- b) odvodem peněz do státního rozpočtu.⁸⁰

Motivací pro vytváření pracovních míst jsou i příspěvky pro zaměstnavatele. Ty mohou být čerpány na chráněné místo. Chráněné pracovní místo je definováno jako pracovní místo, které bylo zřízeno přímo pro osobu se zdravotním postižením. Tohoto zařazení lze dosáhnout na základě písemné dohody mezi úřadem práce a zaměstnavatelem, který dané místo vytváří. Dohoda se uzavírá minimálně na dobu 3 let. Úřad práce poskytuje na každé takto zřízené místo zaměstnavateli příspěvek.⁸¹

⁷⁸ Srov. Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění platném k 1. 1. 2014.

⁷⁹ ODBOR 41. Integrovaný portál MPSV. *Definice osob ze zdravotním postižením* [online]. 23. ledna 2012; [cit. 2013-08-26]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp>.

⁸⁰ Srov. Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění platném k 1. 1. 2014.

⁸¹ Srov. Tamtéž.

3 PŘEHLED ORGANIZACÍ POSKYTUJÍCÍCH ODBORNOU POMOC OZP V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

V rámci této kapitoly představím přehled organizací působících v Českých Budějovicích, které poskytují odbornou pomoc v sociální, zdravotní, pracovní a vzdělávací oblasti a zaměřují se na pomoc OZP. Pro jednotlivé organizace uvedu základní informace jako jsou například kontakty, cílová skupina nebo charakteristika, ale především uvedu přehled činností směřujících k OZP. Údaje o zařízeních zakončím krátkým shrnutím zařízení z pohledu této bakalářské práce. Následně zpracuji celkový přehled o nabídce služeb těchto organizací v jednotlivých oblastech péče a v závěru vyhodnotím, pro které věkové kategorie jsou určeny.

Služby můžeme dělit podle dvou hledisek. Řazení služeb podle toho, v jakých etapách života jsou jedinci poskytovány (od narození až po konec života jedince), je označováno jako vertikální pohled. V kontrastu pak horizontální hledisko dělí služby podle poskytovatele.⁸² Z tohoto pohledu jsou služby pro osoby se zrakovým postižením popsány níže.

Při získávání informací ohledně situace systému péče o zrakově postižené v Českých Budějovicích jsem vycházela z Průvodce sociální oblastí města České Budějovice, rozhovorů s pracovníky zařízení, výročních zpráv, propagačních materiálů a internetových stránek jednotlivých zařízení. Do výběru jsou zařazena pouze zařízení výslovně určená pro OZP.

⁸² Srov. LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopédie – Andragogika*, s. 18.

3.1 Organizace poskytující odbornou pomoc OZP na Českobudějovicku

3.1.1 SONS – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých v ČR – oblastní pobočka

Kontaktní adresa:	Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, oblastní pobočka Roudenská 18, 370 07 České Budějovice
Kontaktní osoba:	Antonín Tůma
Telefon:	386 460 660
E-mail:	tyflokabinet.cb@seznam.cz
Www stránky:	sons.cz

Způsob řízení a financování:

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky je občanským sdružením. Organizace je dotována především příspěvky ze státních organizací. Z pohledu této práce jsou nejdůležitějšími ministerstvo práce a sociálních věcí a ministerstvo zdravotnictví.

Účelem organizace je poskytovat:

- *služby prvního kontaktu* pro těžce zrakově postižené občany včetně jejich vyhledávání,
- *základní poradenství* o možnostech kompenzace handicapu zrakového postižení i o poskytovatelích služeb takto postiženým lidem,
- *sociálně právní a pracovní právní poradenství*,
- *technické poradenství* při výběru kompenzačních pomůcek včetně nácviku obsluhy,
- *základní i nadstavbové kurzy práce s PC*,
- *rozvoj a docvičování dovedností* získaných v programech základní rehabilitace (vaření, stolování, nakupování, práce v domácnosti, čtení atd.),
- *služby osobní asistence* (průvodcovské, předčitatelské a jiné asistentské služby),
- *pomoc při odstraňování architektonických bariér*,
- *další služby* (jednorázové pomoci s vyřizováním korespondence, vyplňování formulářů, digitalizace textů),

- podpora *volnočasových aktivit* zrakově postižených občanů (kulturních a sportovních aktivit) a další.

SONS za tímto účelem zřizuje společnosti s krajskou působností. V Jihočeském kraji se konkrétně jedná o středisko Tyflokabinet (které je podrobně popsáno níže v této kapitole). Kromě těchto společností spravuje zařízení Tyfloservis, jehož krajskou pobočku také uvádím v přehledu.

Činnost těchto krajských společností je zaměřena na potřeby zrakově postižených v regionu a hlavním programem těchto společností je provoz denních center sociálních služeb v daném krajském městě (poradenství, terénní sociální práce, osobní asistence a jiné asistenční služby, volnočasové a motivační programy, vzdělávací a terapeutické kurzy).

Shrnutí

Vzhledem k charakteru činnosti organizace nebude zahrnuta v závěrečném přehledu, nicméně její uvedení uvádí do kontextu zařízení Tyfloservis a Tyflokabinet.

3.1.1.1 Tyflokabinet, o. p. s.

Kontaktní adresa: Tyflokabinet České Budějovice, o.p. s.

Roudenská 18, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoba: Ing. Jan Steringa

Telefon: 386 460 660

E-mail: info@tyflokabinet-cb.cz

Www stránky: tyflokabinet-cb.cz

Cílová skupina:

Cílovou skupinou jsou osoby ve věku od 7 let se zrakovým postižením, s kombinovaným postižením, se zdravotním postižením, s jiným zdravotním postižením a senioři.

Charakteristika zařízení:

Tyflokabinet je obecně prospěšná společnost poskytující sociální služby zejména zrakově postiženým občanům z celého Jihočeského kraje. Nabízí svým uživatelům možnost využití komplexní nabídky terénních i ambulantních sociálních a fakultativních služeb.

Tyflokabinet se věnuje prevenci zrakového postižení, speciálním kompenzačním pomůckám, jako jsou lupy či speciální počítače, volnočasovým aktivitám a technické pomoci.

Způsob řízení a financování:

Zakladatelem zařízení je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Zařízení je financováno z dotací ministerstva práce a sociálních věcí, měst a obcí, krajů, úřadu práce a darů.

Zařízení poskytuje tyto tři hlavní služby:⁸³

Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace pomáhá v době, kdy je celá společnost závislá na informačních technologiích a pro osoby se zrakovým postižením tak vzniká velké nebezpečí v podobě ztíženého přístupu k informacím a vzdělání. Prostřednictvím této sociální služby mají nevidomí a slabozrací šanci tuto bariéru překonat a aktivně využívat vše, co naše informační doba nabízí. I nevidomý člověk dokáže ovládat osobní počítač a pracovat s internetem. Může si vyhledávat informace na webových stránkách, posílat e-maily nebo studovat učivo. Úkolem organizace je takového člověka naučit využívat speciální kompenzační pomůcky, které nahradí jeho zrak. Při práci s počítačem, který je vybaven hlasovým výstupem, není ani nutno zapínat monitor, protože vše, co by zdravé oko na monitoru vidělo, počítač svému uživateli přečte lidským hlasem nebo zobrazí ve hmatové podobě na elektronickém braillovém řádku.

Odborné poradenství

Tyflokabinet poskytuje bezplatné odborné poradenství a konzultace při výběru kompenzačních pomůcek jako jsou počítače s hlasovým výstupem, optické a optoelektrické pomůcky - tzv. kamerové lupy, speciální elektronika, pomůcky usnadňující orientaci a samostatný pohyb – bílé hole, akustické systémy pro snadnou orientaci, časoměrné pomůcky, indikátory a měřicí přístroje s hlasovým výstupem

⁸³ Tyflokabinet České Budějovice, o.p.s. *Naše služby* [online]. 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.tyflokabinet-cb.cz/sluzby.htm>.

Průvodcovské a předčitatelské služby

Průvodcovská a předčitatelská služba nabízí asistenci při pohybu občanů po celém Jihočeském kraji a pomoc při jednání na úřadech, nákupech nebo kulturních akcích. Pomáhá při sepisování různých žádostí, vyplňování formulářů a obstarávání dokladů, při vyřizování osobní i úřední korespondence, doprovází do ordinací lékařů či na vyšetření do nemocnic, doprovází žáky a studenty od vlaku či autobusu do škol.

Dále také nabízí digitalizaci a přepis tištěných textů a jejich následný tisk v Braillově bodovém písmu nebo zvětšeném černotisku. Zařízení pomáhá vyhledávat informace na internetu. Cílem organizace je zpřístupňování informací nevidomým a jinak těžce zrakově postiženým občanům včetně vydávání měsíčníku Paprsek, který obsahuje základní sociálně-právní a jiné informace.

Mezi další poskytované služby patří:

- screening zrakového postižení pro děti ve věku od půl roku do 7 let,
- rekondiční tábor pro těžce zrakově postižené děti,
- arteterapie a poradenské centrum pro seniory,
- organizované volnočasové aktivity,
- individuální doučování,
- vybudování smyslové zahrady pro nevidomé před Tyflokabinetem,
- klubová činnost, hudební pořady, komentované kino, tvořivé dny,
- výlety a procházky pro těžce zrakově postižené.

Shrnutí:

Tyflokabinet se zaměřuje na služby spíše technického charakteru zlepšující aktivní přístup k informacím. Poskytované služby většinou spadají do sociální oblasti. Nicméně Tyflokabinet poskytuje i služby typické pro zdravotnickou oblast, například preventivní vyšetření zrakových vad - screening.

3.1.1.2 Tyfloservis, o. p. s.

Kontaktní adresa: Tyfloservis, o. p. s.
Zachariášova 6, 370 04 České Budějovice

Kontaktní osoba: Bc. Hana Jiroušková – vedoucí krajského střediska

Telefon: 387 331 598

E-mail: c.budejovice@tyfloservis.cz

Www stránky: tyfloservis.cz

Cílová skupina:

Nevidomé a slabozraké osoby starší 15 let, včetně intervencí zaměřených na osoby jim blízké a širokou laickou a odbornou veřejnost

Charakteristika zařízení:

Obecně prospěšná společnost Tyfloservis se snaží zajistit terénní a ambulantní rehabilitaci nevidomých a slabozrakých lidí po celém území České republiky. Tuto činnost zajišťuje ve 13 krajských střediscích. Ve svých zařízeních Tyfloservis nabízí podporu, informace a nácvik dovedností lidem, kteří přes vážné zrakové potíže hledají cestu k co možná nejsamostatnějšímu životu. Působí též na společnost, aby dokázala k jejich samostatnosti přispívat a pomáhala tam, kde je to třeba.

Způsob řízení a financování:

Zakladatelem zařízení je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Rozpočet zařízení je financován z dotací Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, darů a sponzorů.

Zařízení poskytuje tyto 3 hlavní služby:⁸⁴

1. Rehabilitační kurzy

- prostorová orientace a samostatný pohyb (nácvik chůze s bílou holí, bez pomůcek, s průvodcem, výběr vhodných tras);
- sebeobsluha (nácvik vaření, péče o oděvy, osobní hygienu, péče o děti a domácnost atd.);
- čtení a psaní Braillova bodového písma (včetně psaní na tabulce);
- nácvik vlastnoručního podpisu;

⁸⁴ Tyfloservis: Rehabilitace nevidomých a slabozrakých. *Služby pro zrakově postižené* [online]. 2011 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.tyfloservis.cz/sluzby-pro-zrakove-postizene.php>.

- nácvik psaní na kancelářském psacím stroji a klávesnici počítače;
- tyflografika (nácvik samostatného zhotovování reliéfních vyobrazení a rozvoj schopností tato vyobrazení vnímat);
- rehabilitace zraku (užívání zraku v maximální možné míře);
- nácvik sociálních dovedností (chování v různých společenských situacích a způsob kontaktu s lidmi v dopravě, v obchodech apod.)

2. Výběr vhodných pomůcek

- seznámení se sortimentem speciálních optických, rehabilitačních, kompenzačních i jiných pomůcek a s možnostmi jejich získání;
- proškolení v obsluze vybraných pomůcek.

3. Poradenství

- úprava prostředí a odstraňování architektonických bariér z hlediska potřeb nevidomých a slabozrakých;
- speciální komunikační techniky při potížích se zrakem a současně se sluchem (Lormova doteková abeceda, prstová abeceda, znakování ruku v ruce a další);
- nasměrování na další poskytovatele služeb.

Shrnutí

Nabídku služeb můžeme převážně zařadit do sociální oblasti. Tyfloservis nabízí rehabilitační kurzy a pomáhá s integrací do společnosti. Díky poskytování možnosti rehabilitace zraku ho ale lze zařadit i jako subjekt zdravotnické oblasti. Poskytované služby jsou směřovány tak, aby umožnily OZP maximální míru soběstačnosti a samostatnosti.

3.1.2 Středisko rané péče SPRP České Budějovice

Kontaktní adresa: Společnost pro ranou péči
Knežská 8, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoba: Mgr. Jana Tušlová

Telefon: 385 520 088

E-mail: budejovice@ranapece.cz

Www stránky: ranapece.cz

Cílová skupina:

Rodiny dětí se zrakovým a kombinovaným postižením od narození nejvýše do 7 let.

Charakteristika zařízení:

Společnost pro ranou péči poskytuje odbornou pomoc a poradenství rodinám, které pečují o dítě s postižením nebo s ohroženým vývojem.

Provází rodiny v obtížné životní situaci a usilují o to, aby mohly vychovávat dítě v jeho přirozeném domácím prostředí.

Služby jsou poskytovány na území Jihočeského kraje, Kraje Vysočina (okres Pelhřimov a Havlíčkův Brod).

Způsob řízení a financování:

Zařízení financuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, Jihočeský kraj, Kraj Vysočina, města a obce, Nadační fond Českého rozhlasu a sbírka Světluška.

Zařízení vzniklo jako samostatné občanské sdružení proto, aby provozovalo střediska rané péče, která se věnují raněporadenské práci.

Zařízení poskytuje tyto hlavní služby:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti: program stimulace zraku, zrakový trénink, podpora vývoje dítěte;
- informování a vzdělávání: informování a vzdělávání rodičů/pečovatelů a zvyšování jejich kompetencí v péči o dítě;
- sociálně - terapeutické činnosti: zprostředkování a výměna zkušeností, instruktáže, pořádání setkání a kurzů pro rodiny, podpůrné programy pro matky;
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí: prosazování práv rodičů dětí s postižením a prosazování terénní služby jako práva na služby v přirozeném prostředí – podpora svépomocných

aktivit, podpora začlenění do komunity, podpora spolupráce se zdravotními a vzdělávacími programy a institucemi ve prospěch komplexní péče o cílovou skupinu.

Převážná většina služeb je poskytována v terénu (v domácnosti), doplňkové služby jsou poskytovány ambulantně.

Shrnutí:

Část služeb Střediska rané péče spadá do oblasti vzdělávání. Na základě poskytovaných služeb jako jsou sociálně terapeutické činnosti a poradenství, jej ale můžeme taktéž zařadit jako subjekt poskytující péči i v sociální oblasti.

3.1.3 Mateřská škola pro zrakově postižené

Kontaktní adresa: Mateřská škola pro zrakově postižené v Českých Budějovicích
Zachariášova 5, 370 04 České Budějovice

Kontaktní osoba: Mgr. Marie Bízková

Telefon: 387 311 655

E-mail: spec.mscb@mybox.cz

Www stránky: ocnims.cz

Cílová skupina:

Mateřská škola vzdělává děti od tří do šesti let věku, především se zrakovým postižením.

Způsob řízení a financování:

Zřizovatelem mateřské školy je Jihočeský kraj a jedná se o příspěvkovou organizaci. Zařízení je financováno z grantů Jihočeského kraje, darů a sponzorů.

Charakteristika zařízení:

Organizace poskytuje předškolní vzdělávání, které podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém, citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Poskytuje také speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zařízení zprostředkovává rámcový vzdělávací program:

Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností schopnou zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají.

Do vzdělávacího programu spadají rámcové cíle v obecné úrovni:

- rozvoj rozumových a poznávacích schopností dítěte,
- osvojení základních společenských hodnot,
- podpora rozvoje samostatnosti dítěte jako jednoho ze základních pilířů jeho osobnosti.

Mateřská škola pro zrakově postižené při své činnosti spolupracuje například s těmito institucemi: Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní institut pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Středisko rané péče, Pedagogicko-psychologická poradna, Speciálně pedagogické centrum, Tyflokabinet, Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Č.B., Základní škola Máj.

Mateřská škola pro zrakově postižené při své činnosti spolupracuje s těmito odbornými lékaři: oftalmologem, pediatrem, neurologem, logopedem, fyzioterapeutem a dalšími.

Dětem v mateřské škole je podle druhu a rozsahu postižení poskytována následující speciální péče:

Ortoptický a pleoptický výcvik

Dvakrát týdně do mateřské školy dochází dětská oční lékařka. Na léčebných a diagnostických přístrojích s dětmi pracují oční sestry - ortoptistky. Na práci očních sester navazuje speciálně pedagogická práce učitelek, které s dětmi pokračují v pleoptickém výcviku ve třídách a na nápravě poruch binokulárního vidění.

Rehabilitační péče

Jednou za dva měsíce do mateřské školy dochází neuroložka. Některé děti s přidruženým postižením pohybového aparátu cvičí pod vedením rehabilitační sestry. Ta při své práci využívá Vojtovu metodu, Bobathovu terapii, prvky jógy, relaxační cvičení, magnetoterapii, cvičení na balančních míčích, rotoped, chodící

pás, posilovací přístroj. I na tuto péči navazuje odborná práce pedagogických pracovníků, které plně v každodenním režimu respektují individuální doporučení specialistů a odborných lékařů.

Logopedická péče

Děti sleduje a jejich řeč individuálně i skupinově procvičuje klinický logoped. Na základě jeho vyšetření a doporučení provádějí učitelky s dětmi podle aktuální situace gymnastiku mluvidel, dechová cvičení, nápodobu přirozených zvuků. Mají přehled o úrovni řečového vývoje jednotlivých dětí.

Shrnutí:

Mateřská škola svým posláním patří hlavně do oblasti vzdělávání. Je zde ale poskytována i speciální péče se zaměřením na nápravu poruch zraku, a tak může být zařazena i jako subjekt zdravotnické oblasti. Organizace spolupracuje s dalšími subjekty odborné pomoci a tak dochází k provázanosti služeb.

3.1.4 Speciálně pedagogické centrum pro zrakově postižené

Kontaktní adresa: Speciálně pedagogické centrum při mateřské škole pro zrakově postižené

Zachariášova 5, 370 04 České Budějovice

Kontaktní osoba: Mgr. Petra Holá – vedoucí, speciální pedagog

Telefon: 387 435 831

E-mail: spccb@mybox.cz

Www: ocnims.cz/spc

Cílová skupina:

Speciálně pedagogické centrum pečuje o klienty od předškolního věku po ukončení školní docházky (od 3 do 26 let).

Způsob řízení a financování:

SPC je součástí mateřské školy. Zřizovatelem organizace je Jihočeský kraj. Zařízení je financováno z grantů Jihočeského kraje, darů a sponzorů.

Charakteristika zařízení:

Organizace ve speciálně pedagogickém centru poskytuje poradenské služby dětem s hlubokým mentálním postižením a dětem, žákům a studentům se zdravotním

postižením a se zdravotním znevýhodněním. Koná tak v integrovaných školách a školských zařízeních; ve školách, třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy a ve speciálních základních školách.

Speciálně pedagogické centrum pro zrakově postižené, které nabízí tyto služby:

- a) rady a doporučení týkající se výchovy a všestranného rozvoje dětí se zrakovým postižením,
- b) pomoc při zařazování dětí do školských zařízení,
- c) poradenský servis při integraci do běžné školy,
- d) rady v otázkách profesní orientace,
- e) psychologická vyšetření,
- f) výuku speciálních dovedností pro zrakově postižené (prostorová orientace, výuka Braillova písma),
- g) cvičení pro rozvoj zrakových dovedností,
- h) aktuality z oblasti výpočetní techniky,
- i) půjčování speciálních kompenzačních pomůcek, učebnic, her, odborné literatury,
- j) pomoc při navazování kontaktů s dalšími odborníky.

Spolupráce SPC a oční lékařky s rodiči a jejich dětmi může nadále přetrvávat i po vstupu dítěte do běžné základní školy.

Shrnutí:

Zařízení si klade za cíl poskytovat podporu žákům a studentům se speciálními potřebami. I když se soustředí na pomoc OZP, poskytuje služby i jinak zdravotně znevýhodněným studentům, žákům a dětem. Nabízené služby spadají do vzdělávací oblasti.

3.1.5 Základní škola Máj II

Kontaktní adresa: Základní škola Máj II
M.Chlajna 23, 370 05 České Budějovice

Kontaktní osoba: PaedDr. Marie Nedvědová – ředitelka školy

Telefon: 385 344 629

Email: kancelar@zsmaj2.cz

Www stránky: zsmaj2.cz

Cílová skupina:

Základní škola Máj II kromě běžné populace žáků vzdělává řadu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jedná se o následující cílové skupiny: žáci se smyslovým postižením, žáci s kombinovaným postižením, žáci s tělesným postižením, žáci s poruchami autistického spektra, žáci se speciálními poruchami učení, pozornosti a chování, žáci mimořádně nadaní.

Způsob řízení a financování:

Zařízení je spravováno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Charakteristika zařízení:

Pro žáky se zrakovým postižením jsou zřízeny speciální třídy, kde se tito žáci se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávají. Základní škola Máj II má své školní poradenské pracoviště, kde působí školní speciální pedagog, který se věnuje těmto žákům.

Obsah vzdělávání:

Speciální třídy jsou koncipovány do malotřídní organizace výuky, každá třída má vždy více skupin. Vzdělávací proces probíhá za pedagogické podpory několika kvalifikovaných pedagogických pracovníků, kteří reagují na individuální potřeby a aktuální možnosti žáka s využitím všech prostředků speciálně pedagogické podpory.

Výuka ve speciálních třídách probíhá podle standardního kurikula dle učebních plánů školního vzdělávacího programu – Škola porozumění. V případě potřeby a individuálních možností žáka může v průběhu edukačního procesu přejít žák ze speciální třídy do plné integrace v „běžných“ třídách ZŠ Máj II.

Školní vzdělávací program umožňuje navýšení standardní hodinové dotace při základním vzdělávání a zařazení tzv. předmětů speciální péče do edukačního

procesu žáků s postižením zraku. Žáci se zrakovým postižením mají dle individuální potřeby do výuky zařazeny níže uvedené předměty, které umožňují vybudování specifických kompetencí, které jim v následné socializaci pomohou kompenzovat jejich limity pramenící především z omezené nebo chybějící zrakové percepce.

Výuka předmětů speciální péče:

- prostorová orientace a samostatný pohyb,
- zraková stimulace,
- speciální příprava psaní a čtení bodového písma,
- tyflopédická péče,
- práce s kompenzačními pomůckami,
- psaní na počítači, práce na počítači,
- logopedická péče,
- zdravotní tělesná výchova.

Předměty speciální péče zpravidla probíhají formou individuální výuky, v některých případech (zdravotní tělesná výchova a jiné) je výuka realizována v malých či větších skupinách.

Po ukončení vyučování mohou žáci se zrakovým postižením navštěvovat školní družinu, kde přirozeným způsobem při volnočasových aktivitách dochází k integraci žáků se zrakovým postižením mezi majoritní žákovskou populaci. K oblasti neformálního vzdělávání patří i řada zájmových kroužků, které jsou zaměřeny na následující oblasti:

- jazykovou a konverzační (AJ, NJ, RJ),
- sportovní a pohybovou,
- výtvarně kreativní,
- prosociální výchovy,
- přírodovědně enviromentální,
- a informačně komunikační technologie.

Shrnutí:

Základní škola Máj II plně spadá do vzdělávací oblasti. Její hlavní náplní pro OZP je dopomoci k co nejlepšímu vzdělávání s důrazem na následnou socializaci a integraci mezi většinovou žákovskou populaci. Jedním z prostředků, pomocí kterých je zlepšována integrace, je možnost dle individuálních možností jedince přejít ze speciální třídy

do třídy „běžné“. OZP mohou v rámci integrace využívat volnočasové aktivity různých zájmových kroužků.

3.1.6 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

V rámci JU fungují dvě zařízení - tyflopédické počítačové pracoviště na ZSF a Centrum podpory studentů se specifickými potřebami.

Tyflopédické počítačové pracoviště na ZSF

Kontaktní adresa: Tyflopédické počítačové pracoviště

Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v ČB

Boreckého 27, 370 11 České Budějovice

Kontaktní osoba: PhDr. Pavel Pavlík, Ph.D. – vedoucí katedry informačních systémů

Telefon: +420 389 037 640

E-mail: pavlik@zsf.jcu.cz

Www stránky: zsf.jcu.cz

Cílová skupina:

Cílovou skupinu tvoří žáci, studenti a ostatní lidé se zrakovým postižením v jihočeském regionu.

Charakteristika pracoviště:

Počítačové centrum pro zrakově postižené tvoří 3 počítače pro slabozraké studenty a 1 počítač pro plně nevidomé studenty.

Činnost:

Počítačové centrum pro zrakově postižené při ZSF JU nabízí jak své služby studentům celé JU, tak i ostatním zrakově handicapovaným žákům, studentům a lidem v jihočeském regionu.

Centrum podpory studentů se specifickými potřebami

Kontaktní adresa: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice

Telefon: 389 036 026

E-mail: centrum-ssp@jcu.cz

Www stránky: jcu.cz/centrum-ssp

Kontaktní osoba: Mgr. Zdeněk Toušek - vedoucí centra

Cílová skupina:

Služeb centra mohou využívat studenti a uchazeči o studium:

- se zrakovým postižením,
- se sluchovým postižením,
- s pohybovým postižením,
- se specifickými poruchami učení,
- s psychickou poruchou,
- s chronickým somatickým onemocněním.

Charakteristika centra:⁸⁵

Cílem centra je zajistit studentům se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním takový rozsah a formu podpory, aby mohli uplatnit svoje schopnosti podobně jako studenti bez postižení, a to aniž by tím utrpěly kvalita a obsah studia.

Činnost:⁸⁶

Služby zařízení jsou poskytovány studentům bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů v prezenční i kombinované formě studia bezplatně a jejich využití je dobrovolné. Podpora se zaměřuje nejen na studium jako takové, ale také na související oblasti, jako je ubytování, trávení volného času, doprava apod.

⁸⁵ Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: *Centrum podpory studentů se specifickými potřebami* [online]. 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.jcu.cz/centrum-ssp>.

⁸⁶ Tamtéž.

Nabízené služby pro studenty:

- pomoc při řešení problémů při studiu,
- pomoc při zajištění přístupnosti prostředí,
- technická podpora při zajišťování a zprostředkování studijních materiálů (digitalizace tištěných dokumentů, tisk v Braillově písmu, kopírování, pořizování audio a video dokumentů),
- knihovna studijních materiálů pro studenty se zrakovým postižením,
- poradenství pro využití IT a zajištění jejich přístupnosti,
- zajišťování asistence,
- zprostředkování tlumočnického servisu pro neslyšící,
- nácvik studijních a pracovních strategií,
- individuální výuka,
- sociální poradenství,
- diagnostika.

Nabízené služby pro uchazeče o studium:

- informace o možnostech studia,
- informace o možnostech ubytování a dalších podpůrných službách,
- přizpůsobení přijímacích zkoušek,
- diagnostika specifických potřeb,
- sociální poradenství.

Způsob řízení a financování:

Jihočeská univerzita je financována především ze státního rozpočtu.

Shrnutí:

Jihočeská univerzita poskytuje dvě zařízení - Centrum podpory studentům a Tyflopeditické počítačové pracoviště. Společně poskytují služby studentům se specifickými potřebami. Tyto služby spadají do vzdělávací a sociální oblasti.

3.1.7 Úřad práce ČR – krajská pobočka v ČB

Kontaktní adresa:	Úřad práce Klavíkova 7, 370 04 České Budějovice
Kontaktní osoba:	Ing. Ivan Loukota - ředitel
Telefon:	950 109 111
Email:	podatelna.up@cb.mpsv.cz
Www:	portal.mpsv.cz

Charakteristika zařízení:

Krajská pobočka v Českých Budějovicích zabezpečuje služby zaměstnanosti především pro přechodně nezaměstnané občany, pro zaměstnance měnící zaměstnavatele, pro mládež připravující se na vstup do pracovního procesu, zajišťuje agendy státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi a péči zdravotně postiženým občanům (příspěvek na mobilitu, kompenzační pomůcky, průkazy TP, ZTP a ZTP/P a příspěvek na péči).

Způsob řízení a financování:

Úřad práce je řízen i financován MPSV.

Zařízení poskytuje pro OZP především tyto služby:

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti ve znění pozdějších předpisů umožňuje zařazení osoby se zdravotním postižením na pracovní rehabilitaci. Pracovní rehabilitaci zabezpečuje krajská pobočka úřadu práce místně příslušná podle bydliště osoby se zdravotním postižením, a to na základě její žádosti. Náklady spojené s pracovní rehabilitací hradí úřad práce.

Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména:

- poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti,
- teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost,
- činnost zaměřenou na zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání nebo změnu povolání,
- vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.

Teoretická a praktická příprava pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost zahrnuje:

- přípravu na budoucí povolání podle zvláštních právních předpisů (zahrnuje poradenství pro volbu povolání a aktivity, které účastníkovi pracovní rehabilitace pomohou při výběru budoucího povolání - zejména testy k volbě povolání, informace o studiu a informace o uplatnění po absolvování studia),
- přípravu k práci (činnost směřující k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků nutných pro výkon zvoleného zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti; příprava trvá nejdéle 24 měsíců a může probíhat u zaměstnavatele osoby se zdravotním postižením, na chráněných pracovních místech právnických nebo fyzických osob nebo ve vzdělávacích zařízeních),
- specializované rekvalifikační kurzy.

Shrnutí:

Úřad práce svou povahou patří převážně do pracovní oblasti pomoci. ÚP pomocí pracovní rehabilitace vytváří OZP lepší podmínky pro začlenění na trhu práce. Děje se tak prostřednictvím rekvalifikačních kurzů, chráněných pracovních míst a poradenství. Dále mohou OZP využít příspěvky, dávky pomoci a možnost vystavení průkazů TP, ZTP, ZTP/P. Tato péče patří do sociální oblasti.

3.1.8 Nemocnice České Budějovice – oční oddělení

Kontaktní adresa: Nemocnice České Budějovice, a. s.
B. Němcové 585/54, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoba: MUDr. Jan Sattran - primář očního oddělení

Telefon: 387 878 404

Email: ocni@nemcb.cz

Www: nemcb.cz

Charakteristika zařízení:

Oční oddělení pracuje pod vedením primáře MUDr. J. Sattrana v tzv. Dolním areálu nemocnice. Nachází se zde pět ambulancí, fotografická vyšetřovna a laserové pracoviště. Lůžková část má svou vlastní vyšetřovnu a zákrovový sál. Pokoje pacientů mají vlastní sociální zařízení. Jsou zde k dispozici dva velmi dobře vybavené operační sály.

Oční oddělení se zaměřuje na intenzivní péči o nedonošené děti ohrožené slepotou a na poruchy postavení očí dětského věku - od šilhání až po jejich chirurgické řešení. Na oddělení se rovněž léčí pacienti s onemocněními sítnice, převážně z řad diabetiků.

Oddělení intenzivně spolupracuje s dalšími nemocničními pracovišti.

Způsob řízení a financování:

Nemocnice je akciovou společností a je tak řízena svým představenstvem.

Zařízení poskytuje tyto služby:

Vyšetření na očním oddělení:

- měření nitroočního tlaku,
- měření refrakce oka,
- ultrazvuk oka,
- sítnicová diagnostika pomocí celého rozsahu optických dostupných pomůcek,
- vyšetření zorného pole,
- měření zakřivení rohovky,
- sítnicové vyšetření,
- měření tloušťky rohovky.

Prováděné operace a výkony

- odstranění oční čočky a náhrada umělou čočkou,
- operace zeleného zákalu,
- operace šilhání,
- ošetření sítnice,
- veškeré operace úrazů oka a očnice.

Shrnutí:

Oční oddělení plně patří pod zdravotnickou oblast pomoci. Poskytovaná péče není věkově omezena. Mimo očního oddělení, může nemocnice poskytovat i například prenatální péči, která je důležitou součástí primární prevence. Poskytované služby zahrnují jak preventivní, tak chirurgické nápravné výkony.

3.1.9 Oční kliniky

V rámci Českých Budějovic působí dvě oční kliniky – Gemini a Lexum.

Charakteristiky zařízení:

Jedná se o soukromé oční kliniky. Kliniky mají pobočky v Českých Budějovicích, Brně, Praze a Ostravě. Lexum pak provozuje ještě pobočku v Táboře a Gemini ve Zlíně

Poskytované služby:

Léčba šedého zákalu, laserové operace očí, ambulance pro léčbu keratokonu, ambulance pro léčbu sítnice a sklivce, estetické zákroky.

Kontaktní adresa: Gemini
Lidická třída 2144/108, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoba: prim. MUDr. Pavel Stodůlka, Ph.D. – přednosta kliniky

Telefon: 810 999 999,

Www: gemini.cz

Kontaktní adresa: Lexum
Česká 66, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoba: Prof. MUDr. Martin Filipec, CSc. - vedoucí lékař

Telefon: 810 800 009

E-mail: budejovice@lexum.cz

Www: lexum.cz

Shrnutí:

Obě soukromé kliniky poskytují péči ve zdravotnické oblasti. Soustředí se na nápravné procedury.

3.2 Souhrnný přehled oblastí odborné pomoci OZP

Tabulka 1: Přehled vykonávaných činností dle organizace a oblasti péče.

Organizace	Oblast			
	zdravotnická	vzdělávací	sociální	pracovní
Tyflokabinet	<ul style="list-style-type: none"> • screening zrakového postižení 		<ul style="list-style-type: none"> • sociální rehabilitace • odborné poradenství • průvodcovské služby • předčitatelské služby 	
Tyfloservis	<ul style="list-style-type: none"> • zraková rehabilitace 		<ul style="list-style-type: none"> • rehabilitační kurzy • výběr vhodných pomůcek • odborné poradenství 	
SRP		<ul style="list-style-type: none"> • pedagogické poradenství • vzdělávací činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • psychologické a sociální poradenství • raná péče 	
MŠ	<ul style="list-style-type: none"> • zraková rehabilitace 	<ul style="list-style-type: none"> • předškolní vzdělávání 		
SPC		<ul style="list-style-type: none"> • poradenské služby 		
ZŠ Máj II		<ul style="list-style-type: none"> • základní vzdělání 		
JU		<ul style="list-style-type: none"> • individuální vzdělávání 	<ul style="list-style-type: none"> • sociální poradenství 	
ÚP			<ul style="list-style-type: none"> • poskytování příspěvků, dávek 	<ul style="list-style-type: none"> • pracovní rehabilitace
Nemocnice – oční oddělení	<ul style="list-style-type: none"> • kompletní služby prevence 			
Oční kliniky	<ul style="list-style-type: none"> • sekundární a terciární prevence 			

Jak je patrné z tabulky 1, je jedinou organizací v **pracovní oblasti** úřad práce. Je důležité zmínit, že v rámci programů na úřadu práce existují pro OZP možnosti pracovní rehabilitace. Úřad může v jejím rámci spolupracovat s rehabilitačními středisky, jak blíže popisují v kapitole 2.2.4. Nicméně podle informací získaných přímo

na místní pobočce úřadu práce neexistují v Českých Budějovicích střediska, se kterými by byla daná spolupráce možná.

Sociální oblasti dominují především zařízení zřízená SONS, nicméně se jedná o navzájem nezávislé subjekty. Služby poskytované v této oblasti usnadňují integraci do společnosti. Nabízené služby se navzájem doplňují ve snaze umožnit OZP maximální míru soběstačnosti a samostatnosti. V této oblasti je částí svých služeb aktivní i středisko rané péče, které poskytuje pomoc rodinám s dětmi. Mezi důležité služby patří i poskytování dávek, příspěvků a vydávání průkazů TP, ZTP, ZTP/P, které má na starosti ÚP.

Pokud uvažujeme podle dělení uvedeného v kapitole 2.1.3, je typ služeb sociálního poradenství zastoupen hned v několika zařízeních (Tyflokabinet, Tyfloservis, SRP i JU). Ze sociální péče jsou zde přítomny pouze průvodcovské a předčitatelské služby. Pokud ale zahrneme do úvahy poskytovatele nezaměřené na OZP (například Městská charita ČB), jsou dostupné i pečovatelské služby, osobní asistence a tísňová péče. Ze služeb sociální prevence - rané péče, tlumočnické služby, sociálně aktivizační služby, sociálně terapeutické dílny a sociální rehabilitace – zde chybí pouze zastoupení tlumočnických služeb. Respektive je částečně dostupné v zařízeních, které nejsou přímo zaměřené na pomoc OZP, jako je například zařízení STŘEP.

Ve **zdravotnické oblasti** jsou služby nabízeny napříč zařízeními. Největším poskytovatelem služeb v této oblasti je oční oddělení nemocnice. Některé služby jsou ale poskytovány i zařízeními ze sociální oblasti. Mezi tyto služby patří například poskytování screeningu zrakového postižení, rehabilitace zraku nebo speciální péče se zaměřením na nápravu poruch. Některé nabízené služby nejsou určeny přímo pro OZP, ale může je využívat široká veřejnost. Jedná se například o chirurgické zákroky a jiné služby poskytované očním oddělením a soukromými klinikami.

Oblast zdravotnictví je v Českých Budějovicích zastoupena v primární, sekundární i terciární prevenci. Primární prevence (předcházení onemocnění) je zde poskytována prostřednictvím služeb Tyflokabinetu. Oční kliniky pak zajišťují prevenci sekundární (včasné odhalení nemoci) i terciární (minimalizace následků, rehabilitace). Terciární prevence je také umožněna prostřednictvím služeb Tyfloservisu a MŠ. Oční oddělení nemocnice pak sama nabízí služby ve všech třech oblastech prevence.

Služby ve **vzdělávací oblasti** poskytují téměř úplnou návaznost, tak jak je popsána v kapitole 2.2.2. Služby v této oblasti jsou od počátku pokryty střediskem rané péče se svými vzdělávacími činnostmi a podpůrnými programy. Následuje možnost využití služeb v MŠ, která se zaměřuje na zrakově postižené. Na ni navazuje ZŠ se speciálními třídami (s možností integrace do běžných tříd) pro zrakově postižené žáky. Bohužel zde není žádná střední škola nebo učiliště přímo podporující nevidomé studenty. Tento fakt je částečně kompenzován existencí speciálně pedagogického centra, které poskytuje služby usnadňující OZP studium i na běžných školských zařízeních. Na vyšším stupni studia je možné pro studenty JU využít její služby, zatímco ostatních studenti jsou odkázáni na podporu poskytovanou SPC.

Pokud porovnáme existující nabídku služeb se škálou možných služeb, které uvádím v kapitole 2.2.2, zjistíme, že jediná chybějící služba je profesní příprava na střední škole. Jak ale bylo uvedeno výše, i když není služba přímo poskytována, existují možnosti, jak dosáhnout vzdělání na střední škole za využití stávajících služeb.

3.3 Přehled oblastí odborné pomoci podle věku

Tabulka 2: Rozdělení podle oblastí poskytované péče a věku

Oblasti odborné pomoci	Prenatální období	Rané dětství 0-3	Předškolní věk 3-6	Mladší školní věk 6-12	Starší školní věk 12-15	Adolescence 15-20	Dospělost 20-60	Od 60 let
Zdravotnická oblast	I	A (od 6 měsíců), I, J	A, D, I	A (do 7 let), I	I	B, I	B, I	B, I
Oblast vzdělávání		C	C, D, E	C (do 7 let), E, F	E, F	E	E (do 26 let), G	
Sociální oblast		C, H	C, H	A (od 7 let), C (do 7 let), H	A, H	A, B, H	A, B, H	A, B, H
Pracovní oblast						H	H	

- A) Tyflokabinet, o. p. s.
- B) Tyfloservis, o. p. s.
- C) Středisko rané péče SPRP České Budějovice
- D) Mateřská škola
- E) Speciálně pedagogické centrum pro zrakově postižené
- F) Základní škola Máj II
- G) Jihočeská univerzita v ČB
- H) Úřad práce ČR – krajská pobočka v ČB
- I) Nemocnice České Budějovice – oční oddělení
- J) Oční kliniky (Lexum, Gemini)

Ve zdravotnické oblasti je jediným poskytovatelem služeb v prenatálním období nemocnice. Jedná se také o jediný subjekt, který poskytuje služby napříč celým věkovým spektrem.

V raném dětství jsou služby ve zdravotnictví rozšířeny o diagnostické služby v zařízení Tyflokabinet a případně o služby poskytované očními klinikami. V sociální oblasti a oblasti vzdělávání je možné začít využívat služeb střediska rané péče, které

v tomto období poskytuje pomoc především rodinám postižených dětí. Tyto služby pak poskytuje dětem až do sedmi let. Od tohoto věku může také OZP (respektive jeho zákonný zástupce) začít využívat příspěvků, dávek a v pozdějším věku také možnosti pořízení jednoho průkazů TP, ZTP, ZTP/P.

Mezi subjekty poskytující služby pro předškolní věk patří mateřská škola a speciálně pedagogické centrum. MŠ poskytuje služby z oblasti vzdělávací i zdravotnické. Dále je možné ve vzdělávací oblasti využít služeb SPC, které se zaměřuje na podporu a usnadnění přístupu OZP ke vzdělání. Služeb centra je možné využívat až do 26 let.

Během mladšího a staršího školního věku je možné začít základní vzdělávání prostřednictvím ZŠ Máj II a pokračovat až do dovršení 15. roku věku. Nabídku služeb v sociální oblasti pak rozšiřuje Tyflokabinet s nabídkou v oblastech průvodcovských a předčitatelských služeb, rehabilitace a sociální rehabilitace.

Od 15 let je možné začít využívat možností Tyfloservisu a jeho služeb v rámci oblasti zdravotnické (např. zraková rehabilitace) a sociální (např. kurzy pro zlepšení sebeobsluhy). Dále se otevírají možnosti v rámci pracovní oblasti a to prostřednictvím úřadu práce. Ten nabízí například poradenství pro pomoc s výběrem vhodné školy a rekvalifikační kurzy.

V období dospělosti může OZP získat dodatečnou podporu ve vzdělávací oblasti, pokud se rozhodne studovat na JU. Jediný další subjekt poskytující služby v této oblasti je pak SPC, ale pouze do 26 let. V pracovní oblasti je možné využít ÚP a jeho možnosti pracovní rehabilitace, např. zprostředkování chráněných pracovních míst.

Ve stáří nejsou žádné subjekty přímo zaměřeny na služby pro seniory. Jedinou výjimkou je Tyflokabinet, který má seniory jako jednu ze svých cílových skupin. Ostatní zařízení zpravidla poskytované služby neomezují věkem shora, a i když senioři mohou využívat jejich služeb, nejsou na tuto skupinu přímo cíleny. Mezi tato zařízení patří například Tyfloservis.

4 ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo poskytnout ucelený přehled zařízení poskytujících odbornou pomoc pro OZP a analyzovat jejich zastoupení v Českých Budějovicích. Hodnocení jsem prováděla ve dvou rovinách, z hlediska rozložení služeb (mezi odborné oblasti pomoci) a z hlediska zastoupení služeb v jednotlivých věkových kategoriích. Pro uvedení nabídky služeb do širšího kontextu jsem zpracovala stručný úvod do problematiky zrakového postižení a teoretický přehled jednotlivých oblastí odborné pomoci.

Informace ohledně jednotlivých zařízení jsem částečně získala z veřejně přístupných materiálů (Průvodce sociální oblastí města ČB, webové prezentace). Hlavními zdroji byl však přímý kontakt s pracovníky jednotlivých zařízení, zkušenosti nasbírané během odborné praxe a rozhovory s OZP, kteří byli uživateli popisovaných zařízení.

Jak je patrné z hodnocení uvedeného v závěru třetí kapitoly, pro OZP existuje v Českých Budějovicích nabídka služeb napříč odbornými oblastmi i věkovými kategoriemi. Služby ve zdravotnické oblasti jsou pokryty několika subjekty a jsou dostupné bez omezení věkem. Zařízení poskytující služby ve vzdělávací oblasti jsou rovnoměrně zastoupeny pro téměř pro každou věkovou skupinu. Možnou nevýhodou je malé překrytí poskytovaných služeb s ohledem na věk (MŠ, ZŠ), které je ale vzhledem k potencionálně malému počtu OZP pochopitelné. Největším problémem v této oblasti je absence zařízení poskytujícího vzdělání na úrovni střední školy. I v tomto případě lze ale využít služeb podpůrných zařízení, jako je například SPC. Oblasti sociální pomoci dominují zařízení zřízené SONS, které však svou úlohu plní velmi dobře. Jediným dalším subjektem poskytujícím služby v této oblasti je pak SRP, které se ovšem soustředí na předškolní věk. Největším problémem se mi jeví služby poskytované v pracovní oblasti. Jediným subjektem je zde úřad práce. Ten by teoreticky mohl spolupracovat s pracovními rehabilitačními středisky, která se ovšem v Českých Budějovicích nevyskytují.

Problém s absencí pracovních rehabilitačních středisek není tak velký, jak by se mohlo zdát. Po komunikaci s úřadem práce se ukázalo, že umístění OZP se zájmem o práci je, hlavně díky podpoře zákona (např. chráněná pracovní místa)

a dotačním programům z Evropské unie, bezproblémové. Ačkoli se zde nenachází střední škola nebo učiliště se speciální třídou pro OZP, některé školy poskytují po dohodě možnost individuálního studijního plánu. Existence speciálních tříd na této úrovni je navíc z hlediska počtu OZP neudržitelná. V současné době má problém s naplněním speciálních tříd i ZŠ Máj II.

V této práci se mi podařilo naplnit cíl a podat přehled zařízení, která poskytují služby pro osoby zrakově postižené. Problémem tohoto seznamu, podobně jako v ostatních pracích zabývajících se podobným tématem, je časová omezenost uvedených údajů. Toto se snažím částečně kompenzovat uvedením dostupných kontaktů, které tak mohou do budoucna posloužit jako odrazový můstek pro podobné mapování. Myslím si, že práce je v tomto směru dostačující. Možným rozšířením oproti původnímu cíli, a možným tématem navazujících prací, by mohla být analýza provázanosti a návaznosti jednotlivých služeb.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

FINKOVÁ, D., V. RŮŽIČKOVÁ a K. STEJSKALOVÁ. *Úvod do speciální pedagogiky osob se zrakovým postižením* [online]. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010 [cit. 2013-09-22]. ISBN 978-80-244-2517-7.

HAMADOVÁ, P., L. KVĚTOŇOVÁ a Z. NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Padio, 2007. ISBN 978-80-7315-145-4.

JANKOVSKÝ, J. *Rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: Somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vydání. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-730-5.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: *Centrum podpory studentů se specifickými potřebami* [online]. 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.jcu.cz/centrum-ssp>.

LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopédie - andragogika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1191-1.

LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0381-1.

Metodický portál: Inspirace a zkušenosti učitelů. *Speciálně pedagogické centrum* [online]. 2012 [cit. 2013-10-06]. Dostupné na WWW: http://rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/S/Speciálně_pedagogické_centrum.

MICHALÍK, J. a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-859-3.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: *Zdravotní postižení*. [online]. 2014 [cit. 2014-03-16]. Dostupné na WWW: <http://mpsv.cz/cs/8>.

MORAVCOVÁ, D. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-476-4.

Neviditelná výstava. *Praha* [online]. [cit. 2013-09-09]. Dostupné na WWW: <http://neviditelna.cz/>.

NOVOSAD, L. a M. NOVOSADOVÁ. *Ucelená rehabilitace lidí se zdravotním zejména somatickým postižením*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000. ISBN 80-7083-383-1.

ODBOR 41. Integrovaný portál MPSV. *Definice osob se zdravotním postižením* [online]. 23. ledna 2012; [cit. 2013-08-26]. Dostupné na WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp>

Profese zrakový terapeut. *Asociace zrakových terapeutů* [online]. 2012 [cit. 2014-03-15]. Dostupné na WWW: http://www.iazt.cz/publikace_download/Profesezrakovyterapeut.pdf.

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. *O zrakových vadách* [online]. 2013 [cit. 2013-08-30]. Dostupné na WWW: <http://www.sons.cz/kdojezp.php>.

ŠTRÉBLOVÁ, M. *Poznáváme svět se zrakovým postižením: Úvod do tyflopédie*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2002. ISBN 80-7044-448-7.

Tyflokabinet České Budějovice, o.p.s. *Naše služby* [online]. 2014 [cit. 2014-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.tyflokabinet-cb.cz/sluzby.htm>.

Tyfloservis: Rehabilitace nevidomých a slabozrakých. [online]. 2011 [cit. 2014-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.tyfloservis.cz/>.

VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0708-05.

Vše o vyšetření zraku. *Optika Koncandová* [online]. 2014 [cit. 2014-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.optikakocandova.cz/rady-a-navody/vse-o-vysetreni-zraku.html>.

Vyhláška MŠMT č.73/2005 Sb., ve znění platném k 1. 1. 2014.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1. 1. 2014.

Zákon o státní sociální podpoře 117/1995 Sb., ve znění platném k 1. 1. 2014

Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění platném k 1. 1. 2014.

SEZNAM ZKRATEK

ČB	- České Budějovice
ČR	- Česká republika
JU	- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
MPSV	- Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŠ	- mateřská škola
OZP	- osoba se zrakovým postižením
PR	- pracovní rehabilitace
ROP	- retinopatie nedonošených
SONS	- Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých v ČR
SPC	- speciálně pedagogické centrum
SRP	- společnost rané péče
STŘEP	- Středisko poradenství a péče o osoby se zdravotním postižením
TP	- těžké postižení
ÚP	- úřad práce
WHO	- World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)
ZSF	- Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity
ZŠ	- základní škola
ZTP	- zvlášť těžké postižení
ZTP/P	- zvlášť těžké postižení/ průvodce

ABSTRAKT

TLAPÁKOVÁ, J. *Systém péče o osoby se zrakovým postižením v Českých Budějovicích*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Oddělení praxe. Vedoucí práce M. Ehrlichová.

Klíčová slova: osoby se zrakovým postižením, zraková vada, odborná pomoc, přehled, zařízení, služby, péče o OZP, České Budějovice.

Práce se zabývá systémem péče o osoby se zrakovým postižením v Českých Budějovicích. Pro uvedení do problematiky poskytuje práce pohled do dvou klíčových oblastí. První část přibližuje pojem osoby se zrakovým postižením. Ve druhé části pak popisuje subjekty věnující se péči OZP, a to jak rodině, tak poskytovatelům odborné pomoci v rámci jednotlivých oblastí (zdravotnictví, pracovní, vzdělávání a sociální). V hlavní části práce je pak uveden přehled organizací poskytujících odbornou pomoc OZP v Českých Budějovicích. Na základě přehledu činí závěr práce vyhodnocení zastoupení jednotlivých služeb v Českých Budějovicích s ohledem na věk.

ABSTRACT

Welfare system for persons with visual impair in České Budějovice

Keywords: persons with visual impair, visual defects, special care, overview, care facilities, services, care for people with visual impair, České Budějovice.

This thesis deals with the system of care for persons with visual impairment in the České Budějovice. For providing insight into this issue, introduction to two main areas is provided. First area describes definition of the meaning „persons with visual disabilities“. The second area describes the entities participating in providing care for persons with disabilities, both disabled person's family and providers of special care in various areas (health, employment, education and social). The main part is devoted to provide list of organizations that provides special care for disabled in the Czech Budejovice. Based on the list, work concludes by evaluating the representation of each individual area of the service in České Budějovice with special regard to age availability.